

Návrat na staré hranice – obnovení finanční stráže v Lužických horách v květnu a červnu 1945

Ing. Jaroslav Beneš, mbbb@seznam.cz

V květnu roku 1945 skončila nejstrašnější válka v dějinách lidstva. Lidé v Československu se mohli po letech konečně svobodně nadechnout. Před osvobozenou republikou stálo ale velké množství problémů a úkolů. Jedním z nich bylo i zabezpečit státní hranice.

Hranice naší vlasti strážili před válkou příslušníci sboru finanční stráže. Sbor finanční stráže příslušel k resortu ministerstva financí. Ministerstvu financí podléhala zemská finanční ředitelství, která řídila praktickou službu finanční stráže. Zemská finanční ředitelství se starala především o služební a osobní záležitosti příslušníků finanční stráže. Jednotlivým zemským finančním ředitelstvím byly podřízeny výkonné úřady, tj. inspektoráty finanční stráže (IFS), kterým podléhalo několik oddělení finanční stráže (OFS) a eventuelně i celní úřady.

Dne 18. května 1945 vydalo ministerstvo financí nařízení o obnovení finanční stráže v Čechách a na Moravě. Mnozí z finančníků však nečekali na žádné pokyny a již v prvních svobodných dnech se spontánně vraceli na hranice do míst, která museli v roce 1938 opustit. Struktura výkonných úřadů finanční stráže, tedy umístění inspektorátů a jim podřízených oddělení finanční stráže, měla odpovídat stavu k 1. září 1938. Hlavním úkolem finanční stráže v období těsně po skončení války bylo zabránit vývozu korunových platidel, valut, cenností a dalšího majetku; vývoz marek nebyl omezen. Dovoz korun a marek byl nepřipustný.

V následujících odstavcích si připomeneme obnovení činnosti finanční stráže v Lužických horách. V tabulce č. 1 je znázorněna struktura výkonných úřadů finanční stráže v Lužických horách k 1. září 1938 včetně odchylek od tohoto stavu v roce 1945.

Tabulka č. 1.

Struktura výkonných úřadů finanční stráže v Lužických horách k 1. září 1938 se znázorněním odchylek od tohoto stavu v roce 1945.

<i>Inspektorát finanční stráže</i>	<i>Podřízená oddělení finanční stráže</i>	<i>Poznámka</i>
Hrádek nad Nisou	Hrádek nad Nisou	
	Donín	V květnu 1945 obnoveno v obci Loučná.
	Oldřichov na Hranicích	
	Uhelná	
Petrovice	Petrovice	
	Heřmanice	
	Rynoltice	
Dolní Světlá	Dolní Světlá	
	Krompach	
	Lesné	
Varnsdorf	Varnsdorf II	
	Varnsdorf VII	
	Dolní Podluží	
V červnu roku 1945 došlo ke zřízení Vrchního inspektorátu finanční stráže v Jablonném v Podještědí , tato instituce k 1. září 1938 neexistovala.		
Tučně vyznačeným oddělením a inspektorátům se budeme věnovat v následujícím textu.		

1. Inspektorát finanční stráže Hrádek nad Nisou

Oddělení finanční stráže v Hrádku nad Nisou začalo oficiálně pracovat ve čtvrtek 24. května 1945. Již ve středu 23. května 1945 přibyl do Hrádku nad Nisou pomocný dozorce finanční stráže František Polák a den na to nastoupil službu i vrchní respicient Tomáš Matěk, správce zdejšího oddělení. Kancelářské místnosti pro oddělení finanční stráže byly zajištěny v domě čp. 566 ve Vetzvaldské ulici. V tomto domě byla současně připravena i kancelář pro inspektorát finanční stráže. Dále bylo pro potřeby ženatých zaměstnanců zajištěno i několik volných bytů.

Tak jako na jiných místech, i v Hrádku byly poměry pro službu finanční stráže náročné. Telefonní spojení s Libercem nefungovalo.

Ještě před zřízením OFS Hrádek nad Nisou začal fungovat **silniční celní úřad Hrádek nad Nisou**. Vrchní respicient Josef Vlk, pracující v době nesvobody na berní správě v Mladé Boleslavi, okamžitě uposlechl výzvu ministerstva financí vysílanou 18. května 1945 v rozhlase a již následující den se hlásil v Hrádku nad Nisou na vojenském velitelství. Dne 20. května mu štábní kapitán Kašpárek přidělil vojenskou hlídku a spolu s ní vrchní respicient Vlk obsadil budovu československé celnice a v prázdných místnostech začal ihned úřadovat. Dne 28. května se na celním úřadě hlásil vrchní respicient Antonín Jiráň, který doposud pracoval u okresního úřadu v Kolíně a nastoupil službu u celního úřadu 29. května. V tento den nastoupil službu u celního úřadu i vrchní respicient Rudolf Stanec, do té doby přidělený u okresního úřadu v Náchodě. **Železniční celní úřad v Hrádku nad Nisou** nebyl v té době obnoven.

K obnovení **oddělení finanční stráže Donín** došlo v sobotu 26. května 1945, kdy se do Donína dostavil vrchní respicient Tomáš Vinklárek, který se stal správcem oddělení (od 16. do 24. května sloužil u asistenčního oddílu finanční stráže v Hostinném). Následující den, v neděli 27. května 1945, posílil vznikající oddělení respicient Viktor Šaman (od 13. do 25. května působil u asistenčního oddílu finanční stráže v Trutnově-Maršově). Oba dva finančníci pracovali u tohoto oddělení již před válkou.

Oddělení finanční stráže, které bylo v roce 1938 umístěné v Doníně bylo ale v květnu 1945 obnoveno v obci Loučná.^{2/} K tomuto přesunu došlo pod vlivem místních okolností. V Doníně totiž nebylo možné nalézt v květnu 1945 budovu vhodnou ke společnému ubytování zaměstnanců finanční stráže. Vhodná budova byla ale k dispozici v Loučné. Obě obce, Loučná i Donín, jsou stavebně spojené a vzdálenost mezi původním a novým umístěním oddělení činila jen asi 500 metrů s tím, že nové sídlo oddělení se nacházelo blíže ke státní hranici. V Loučné bylo oddělení finanční stráže umístěno v činžovním domě ve dvou bytech po říšskoněmeckých státních příslušnících. K dispozici bylo celkem 6 místností.

Od května 1945 se tak oddělení finanční stráže v Loučné oficiálně nazývalo **OFS Gerštorf (Donín)**.^{3/} Telefon na oddělení nebyl zaveden, ale do budoucna se s jeho zavedením počítalo.

Dne 7. června 1945 došlo se souhlasem MNV k přestěhování kanceláří inspektorátu i oddělení finanční stráže Hrádek nad Nisou do budovy čp. 99, tedy do objektu, kde tyto úřady sídlily již v roce 1938. V budově byly pro potřeby finanční stráže vyčleněny 3 místnosti – jedna služební místnost pro potřeby inspektorátu a oddělení, druhá pro ubytování dvou svobodných zaměstnanců finanční stráže a poslední místnost sloužila jako skladiště. Vnitřní

zařízení místností bylo opatřeno ze zařízení úřadoven bývalé nacistické strany. Telefonní spojení bylo zřízeno během pár následujících dní. Ve čtvrtek 7. června 1945 již ostraha celní hranice fungovala v celém rozsahu.

V pátek 8. června 1945 převzal vedení **inspektorátu finanční stráže v Hrádku nad Nisou** inspektor FS I. třídy František Hovorka. K tomuto dni měl inspektorát 34 zaměstnanců:

- přednosta inspektorátu Hrádek nad Nisou:
insp. I. tř. FS František Hovorka
- celní úřad Hrádek nad Nisou:
správce úřadu vrchní respicient Josef Vlk
vrchní respicient Antonín Jiráň
vrchní respicient Rudolf Stanec
- oddělení finanční stráže Hrádek nad Nisou:
správce oddělení vrchní respicient Tomáš Matěk
respicient Čermák Václav
respicient Eduard Dongres
respicient František Zuska
respicient Emil Nigrin
dozorce Josef Podhradský
dozorce Alois Holý
dozorce Jaroslav Pleiner
dozorce Jan Stuchlík
dozorce Josef Nypl
pomocný dozorce František Polák
- oddělení finanční stráže Gerštorf (Donín):
správce oddělení vrchní respicient Tomáš Vinklárek
6 zaměstnanců finanční stráže
- oddělení finanční stráže Oldřichov na Hranicích:
správce oddělení vrchní respicient Josef Medlík
5 zaměstnanců finanční stráže
- oddělení finanční stráže Uhelná:
správce oddělení vrchní respicient Karel Pittner
5 zaměstnanců finanční stráže

Od sobotní půlnoci 16. června 1945 převzala finanční stráž v oblasti inspektorátu Hrádek nad Nisou veškerou ostrahu státní hranice. Po dohodě s místním posádkovým velitelstvím stavěla ale armáda na hlavních hraničních přechodech, tj. Loučná - Hartava, Hrádek n. N. – Žitava, Oldřichov – Ullersdorf a Uhelná – Opelsdorf, vojenské stráže v síle 1 poddůstojník a 3 vojíni. Tyto vojenské stráže nijak nezasahovaly do činnosti finančníků a do odbavování cestujících. Teprve na žádost velitele hlídky finanční stráže mohla vojenská hlídka zasáhnout, a to za spolupráce finančníků. Finanční stráž vykonávala na uvedených přechodech nepřetržitou strážní službu.

Úkolem oddělení finanční stráže Hrádek nad Nisou bylo také vysílat každou noc (od 19.00 do 7.00 hodin) dvoučlennou hlídku na podporu finančníků na celním úřadě a dále zajišťovat odbavování vlaků na nádraží v Hrádku. Správce oddělení Hrádek nad Nisou každý den určoval jednoho zaměstnance, jenž měl za povinnost dojít na místo vojenské velitelství a převzít heslo na ten který den a toto heslo doručit všem správcům oddělení a celního úřadu.

Veškeré zabavené ceniny a valuty se odevzdávaly výhradně celnímu úřadu Hrádek nad Nisou. Ostatní ceniny se skladovaly buď opět na celním úřadě, nebo ve skladišti u oddělení v Hrádku. Zadržené potraviny podléhající zkáze se odevzdávaly k dalšímu zpracování do závodní kuchyně na hrádeckém nádraží.

Ke 12. červenci 1945 sloužilo na Inspektorátu Hrádek nad Nisou již 44 zaměstnanců (včetně přednosta inspektorátu):

OFS Hrádek nad Nisou	– 12 zaměstnanců
OFS Donín	– 10 zaměstnanců
OFS Oldřichov na Hranicích	– 9 zaměstnanců
OFS Uhelná-Václavice	– 9 zaměstnanců
Celní úřad Hrádek	– 4 zaměstnanci
Celní úřad Václavice	– obstarávají zaměstnanci OFS Václavice.

I přes toto navýšení stavů, vůči stavu ke dni 8. června, žádal inspektor Hovorka zvýšení stavů pro OFS Donín o 2 zaměstnance, pro OFS Oldřichov o 3 zaměstnance a konečně pro OFS Václavice o 5 zaměstnanců, z čehož jeden měl mít celní zkoušku a měl se ujmout řízení místního celního úřadu.

Inspektor Hovorka poukazoval i na skutečnost, že stále není zřízen nádražní celní úřad v Hrádku nad Nisou. V případě jeho zřízení žádal o dalšího pracovníka, neb žádný ze zaměstnanců jeho inspektorátu neměl potřebné zkoušky. Kdy přesně došlo k oficiálnímu otevření nádražního celního úřadu není autorovi v současné době známo, jisté je, že od 4. prosince 1945 zastával místo správce tohoto celního úřadu inspektor I. třídy finanční strážce Josef Vacek.

Oddělení finanční stráže Oldřichov na Hranicích zahájilo činnost dne 26. května 1945. V který den přesně došlo k obnovení **oddělení finanční stráže v Uhelné** není jisté. Dne 29. června 1945 došlo ale k přestěhování oddělení z Uhelné do Václavic, kde bylo zřízeno **oddělení finanční stráže Václavice** v domě čp. 318.

2. Inspektorát finanční stráže Petrovice

Obnovení inspektorátu finanční stráže v Petrovicích u Jablonného v Podještědí probíhalo jinak, než u ostatních zde popisovaných inspektorátů. Již v prvních květnových dnech roku 1945 připravovali finančníci Vilím s Nikodémem na mnichovohradištsku odjezd několika příslušníků finanční stráže zpět na staré hranice, do Petrovic. Oba dva finančníci měli kontakty na velké množství svých kolegů. Jakmile uslyšeli v rozhlase 18. května 1945 výzvu ministerstva financí, připravili na příští den nákladní automobil k odjezdu do pohraničí. Z dřívější doby již měli přichystanou výzbroj pro 10 mužů. Po dohodě s inspektorem Prchlým počkali ale ještě pár dnů a dne 22. května 1945 byla v Klášteře Hradišti připravena dvě nákladní auta a 24 finančníků k odjezdu do Petrovic.^{4/} Dopoledne ve středu 23. května 1945 vyrazili tedy finančníci, všichni v plné výstroji, výzbroji a s proviantem z Klášteře Hradiště severním směrem, zpět na svá dřívější stanoviště. Po poledni dorazila celá výprava do Petrovic.^{5/} Téhož dne odpoledne byl znovuzřízen **inspektorát a oddělení finanční stráže v Petrovicích**. Vedení inspektorátu se opět ujal inspektor I. třídy finanční stráže Miloš Prchlý, správcem oddělení se stal vrchní respicient František Pešek. Správcovstvím obnoveného **celního úřadu Petrovice** byl pověřen respicient Bohuslav Šantrůček.

Prvním úkolem finančníků bylo zajištění bezpečnosti v obci a převzetí historické budovy finanční stráže (v této budově sídlilo v roce 1938 i v roce 1945 současně oddělení a inspektorát finanční stráže i celní úřad). Z budovy byli nejprve vystěhováni Němci, kteří tam po dobu války bydleli. Vyklízení budovy měl na starosti respicient Šantrůček. Současně byla ihned nařízena pracovní povinnost všech Němců k vyčištění objektu, který byl velmi zaneřáděn, v budově byl totiž umístěn i hospodářský dobytek. Po zajištění obce začali finančníci čistit okolní lesy od německých záškodníků. V prvních dnech byly též sbírány zbraně a výbušniny, kterých bylo ve vesnici i v okolí velké množství. Inspektor Prchlý ostatně vydal hned po příjezdu do Petrovic rozkaz k odevzdání všech zbraní, které měli obyvatelé po domech poschovávané. K zajištění všech zbraní byly provedeny i domovní prohlídky. Bylo shromážděno velké množství granátů, pancéřových pěstí a nábojů, takže velké skladiště celního úřadu bylo během několika dnů plné zbraní po bývalé německé armádě.

Místní německé obyvatelstvo v prvních dnech vůbec nevycházelo z domů. Po několika dnech, když zjistili, že Češi nikoho neohrožují, začali se pomalu jednotlivci objevovat venku a dle vzpomínek místních finančníků jejich chování začínalo být zjevně drzé. Finančníci ale nezapomněli na katastrofu roku 1938 a zajistili ty Němce, kteří v roce 1938 stáli na straně nacismu proti naší republice.

Příslušníci finanční stráže se v Petrovicích ihned ujali vyživovací a zásobovací služby, kterou vlastně bylo nutné vybudovat zcela od základu, neboť síly Místní správní komise, která se skládala ze dvou zde usazených Čechů, na veškerou agendu nestačily. Významnou oporou a posilou Místní správní komise se stali jeho nově zvolení členové z řad finanční stráže - vrchní respicient Pešek a respicient Šantrůček.^{6/}

Dne 7. června 1945 bylo obnoveno telefonické spojení celního úřadu v Petrovicích s poštovním úřadem v Jablonném s účastnickým číslem 92.

Finanční stráž spolupůsobila i při kontrole transportů Němců, kteří byli zaslouženě odsouváni z našeho pohraničí. Přes Petrovice procházely velké transporty Němců z Jablonného do Žitavy. Finančníci pracovali, dle jejich vzpomínek, dnem i nocí bez ohledu na hodiny, aby zajistili pro stát veškerý jeho majetek, který měl být neoprávněně vyvezen. Finančníci v Petrovicích sepisovali hlavně majetek, který Němci v republice zanechali. Jak později vzpomínal respicient Nevyhoštěný, měli finančníci, i přes všechno dřívější nepřátelství, s odcházejícími Němci soucit, hlavně s těmi prvními. Bylo to snad i tím, že finančníci znali místní obyvatelstvo a zdejší poměry již z doby dávno před válkou, na rozdíl od zlatokopů z vnitrozemí, kteří do pohraničí dorazili po válce.^{7/} Všichni příslušníci finanční stráže však pokládali odsun Němců za spravedlivý a nutný akt. Přímo z Petrovic odešli první Němci koncem července a do konce září byla větší část Němců z Petrovic již odsunuta.

Kromě výše uvedeného, konali samozřejmě příslušníci finanční stráže i službu na hranicích.

Překážek v práci finanční stráže bylo mnoho. Dle vzpomínek finančníků z Petrovic dělali velké problémy i nezodpovědní vojáci Rudé armády, kteří za úplatek převáželi přes hranice Němce s velkými majetky. Finančníci se tomuto pašování lidí snažili všemožně zabránit, mnohdy i s riskováním vlastních životů. Od května do října 1945 automobily ruské armády šestkrát přerazily závoru u oddělení finanční stráže v Petrovicích, aby mohly načerno projet do Německa.

K obnovení činnosti **oddělení finanční stráže v Heřmanicích** došlo hned následující den po příjezdu finančníků do Petrovic, tedy ve čtvrtek 24. května 1945. Správcem oddělení se stal Antonín Vilím, který zde sloužil již v roce 1938. K oddělení v Heřmanicích byli z kontingentu finančníků, kteří přijeli z Kláštera Hradiště přiděleni: správce oddělení respicient Antonín Vilím, respicienti Josef Fára a Hubert Princ, dozorcí Antonín Dlouhý, František Kočí, Václav Nikodém, Václav Bublík a Otakar Hirnšál. Ihned byla zajištěna kancelář včetně vybavení a dále byty pro ženaté i svobodné zaměstnance. Zpočátku však bydleli všichni společně v budově oddělení finanční stráže. Německé obyvatelstvo Heřmanic se, podobně jako jinde, snažilo chovat přátelsky, neboť místní Němci raději viděli ve vsi „finanzwachu“, nežli vojáky, jedno zda naše či sovětské.

Deset dnů po příchodu finanční stráže do Heřmanic přijela do obce i malá vojenská posádka – 10 mužů. Ve spolupráci s Místní správní komisí (členy komise byli i tři finančníci) a vojáky podnikala finanční stráž zákroky proti záškodníkům v okolí.

Příslušníci finanční stráže se i zde podíleli na zajišťování odsunu německého obyvatelstva z našeho pohraničí. V Heřmanicích, podobně jako i jinde, se finančníci snažili, aby odsun probíhal spořádaně a dle předpisů. Správce oddělení respicient Antonín Vilím se například osobně zastal Němců, které při odsunu slovně i fyzicky napadli mladí čeští výrostci, což mu ještě mnoho let po válce vyneslo hanlivou nálepku „přítel Němců“.

Ve stejný den jako v Heřmanicích, tedy 24. května 1945 bylo zřízeno i **oddělení finanční stráže v Rynolticích**. Správcem oddělení jmenoval inspektor Prchlý respicienta Ladislava Jirků. V pátek 25. května 1945 se v Rynolticích hlásili do služby bývalí zaměstnanci zdejšího oddělení: respicienti Ladislav Olič a Karel Velebný a dozorce Vladimír Tůma. Kanceláře oddělení byly umístěny v domě čp. 101, kancelářské zařízení bylo převzato z vybavení kanceláří německých nacistických organizací.

Vzhledem ke slabému stavu zaměstnanců vysílalo oddělení finanční stráže Petrovice každý den pěti- až šestičlenné členné hlídky pro potřebu zdejšího oddělení a to až do jeho posílení. K posílení stavu finanční stráže v Rynolticích došlo již 28. května 1945, kdy sem byli z Petrovic převeleni tito respicienti finanční stráže: Stanislav Křivánek, František Jelínek, Václav Bürger, František Bindr a František Matyáš. Respicienti Křivánek, Jelínek a Bindr byli ale za pár dnů ze služebních důvodů převedeni zpět do Petrovic.

Dne 5. června 1945 se do Rynoltic dostavil i předválečný správce zdejšího oddělení vrchní respicient Jan Bárta a ujal se opět vedení zdejšího oddělení finanční stráže.

K hlavním činnostem finančníků v Rynolticích v prvních dnech jejich služby patřilo vyčišťování okolí od záškodníků a zajišťování vojenské výstroje a výzbroje, které bylo všude poházeno velké množství.

Úřední seznam zaměstnanců inspektorátu finanční stráže v Petrovicích z května či června 1945 není v současné době k dispozici a tak je nutné vycházet z počtů a jmen ve výše uvedených odstavcích.

3. Inspektorát finanční stráže Dolní Světlá^{8/}

Oddělení finanční stráže v Dolní Světlé bylo obnoveno 28. května 1945; oficiálně v 15 hodin a strážní služba na hranicích byla obnovena ve 21 hodin. Od 28. května konali ve Světlé službu: zatímní správce oddělení respicient finanční stráže Vlastimil Veselý, respicient František Hájek IV, dozorce finanční stráže Václav Landa a dozorce FS Antonín Počinek. Všichni tito finančníci zde sloužili již v roce 1938.

Oddělení bylo znovuzřízeno ve státní budově, v níž až do osudného 1. října 1938 sídlilo oddělení a inspektorát finanční stráže. Všichni zaměstnanci finanční stráže byli v této budově i ubytováni. Za války zde bydleli Němci, kteří se po příchodu finančníků museli vystěhovat, což způsobilo potíže. Adresa znovuzřízeného oddělení zněla: Oddělení finanční stráže Dolní Lichtenwald čp. 133, okres Cvikov. V téže budově, kde sídlila finanční stráž, byl provizorně umístěn i poštovní úřad. Dnem 18. června zde byla zřízena i telefonní hovorna s telefonní stanicí číslo 13. Ve stejné budově měl svoje první sídlo i Místní národní výbor.

K obnovení **Inspektorátu finanční stráže v Dolní Světlé** došlo 1. června 1945, kdy se své funkce znovu ujal inspektor II. třídy finanční stráže Antonín Alinče. Inspektorát sídlil ve stejné budově, jako oddělení finanční stráže. Před říjnem 1938 sloužila celá budova potřebám finanční stráže, proto inspektor Alinče pokládal hned po svém příjezdu za nutné, aby alespoň pro poštovní úřad bylo nalezeno jiné vhodné umístění a tím se v budově uvolnily místnosti pro potřeby ženatých finančníků. K přestěhování poštovního úřadu došlo asi poměrně brzy, neboť již 4. července 1945 je adresa inspektorátu následující: IFS Dolní Lichtenwald, pošta Mařenice u Cvikova.

K vybavení kanceláří inspektorátu a oddělení byl použit nábytek, který zde finanční stráž zanechala při svém ústupu v roce 1938 a za okupace ho využíval obecní úřad. I tak ale bylo opatření potřebného nábytku a kancelářského vybavení velmi obtížné. Hraniční služba byla v obvodu inspektorátu započata bez jakýchkoliv pomůcek.

Silniční celní úřad Horní Světlá nebyl v prvních měsících po osvobození obsazen správcem, neboť jak 4. července psal inspektor Alinče na zemské finanční ředitelství do Prahy: *„dále je nutné obsadit celní úřad v Horním Lichtenwaldě správcem celního úřadu, ježto u OFS v Dolním Lichtenwaldě není zaměstnanec s celní, případně odbornou zkouškou, který by mohl být pověřen správou tohoto úřadu“*.

V pondělí 28. května 1945 bylo obnoveno i **oddělení finanční stráže v Kropachu v Čechách** a o den později, 29. května o 8. hodině ranní začal úřad oficiálně fungovat.

Oddělení finanční stráže se nacházelo v uvolněném domě čp. 130. Majitel domu byl jako německý státní příslušník vyhoštěn a dům byl Místním národním výborem v Kropachu zajištěn ve prospěch státu.

Správcem oddělení se stal vrchní respicient finanční stráže Vincenc Petřík, který zde byl správcem již v roce 1938. Spolu s ním 28. května 1945 nastoupili službu: respicient Josef Krejčí, respicient Stanislav Matyášek a respicient Oldřich Zima.

Na své bývalé místo správce **celního úřadu v Kropachu** nastoupil 5. června 1945 opět vrchní respicient finanční stráže Josef Vincík a službu na úřadě oficiálně zahájil 6. června v 7 hodin ráno. Celní úřad se nacházel ve stejné budově jako před říjnem 1938.

Dne 26. července 1945 došlo nešťastnou náhodou k zastřelení správce oddělení, vrchního respicienta Vincenta Petříka. Vincent Petřík byl pochován na místním hřbitově v Krompachu.

K obnovení **oddělení finanční stráže v Lesném**^{9/} došlo 25. května 1945, kdy přišel do Lesného dozorce finanční stráže Bohumil Kolek. Za ním následovali další a k 1. červnu 1945 zde již sloužili čtyři finančníci: zatímní správce oddělení dozorce Bohumil Kolek, dozorce František Vodehnal III, dozorce Jan Sasman a dozorce Stanislav Páral (všichni jmenovaní zde sloužili již v roce 1938). Oddělení finanční stráže bylo umístěno na místní pile a současně zde finančníci měli zajištěné i byty. Kancelářský nábytek pro úřad byl k 1. červnu zajištěn, v místě se ale nenacházel žádný telefon. V době předválečné republiky bylo sídlo oddělení finanční stráže v domě čp. 32, který byl stavebně spojen s dnešním hostincem Stožec. V květnu 1945 byl ale tento objekt obydlen Němci a finančníci se do něj přestěhovali až koncem září 1945. V Lesném docházelo v prvních dnech po zřízení oddělení finanční stráže ke sporům s Místní správní komisí, vše se ale rychle vysvětlilo a dozorcí Kolek a Sasman se stali členy komise.

Jeden z prvních příkazů nově obnoveného inspektorátu a jemu podřízených oddělení finanční stráže nařizoval odevzdání zbraní, jízdních kol a radiopřijímačů občany německé národnosti. Okamžitě byly vzaty do vazby ti Němci, kteří v roce 1938 projevovali nepřátelské smýšlení proti naší republice. Při domovních prohlídkách bylo nalezeno velké množství zbraní. Současně byl vydán zákaz zdržování se po 20. hodině venku.

Příslušníci sboru finanční stráže vytvořili v Dolní Světlé Místní správní komisi a jak vzpomínal dozorce Erwin Wawreczka „příslušníci finanční stráže byli vždy na svém místě a mezi prvními“. Dozorce finanční stráže Václav Landa se v srpnu 1945 dokonce stal i předsedou Místní správní komise v Horní Světlé.

Příslušníci finanční stráže z inspektorátu v Dolní Světlé se stejně jako jejich kolegové na jiných místech podíleli na odsunu občanů německé národnosti z českého pohraničí, přičemž, jak vyplývá z hlášení inspektora Alinče, zachránili pro republiku značné hodnoty, které by jinak byly neoprávněně vyvezeny za hranice.

Dne 4. července poslal inspektor Antonín Alinče na Zemské finanční ředitelství v Praze zprávu o stavu svého inspektorátu. Krom již zmíněného neobsazeného místa správce celního úřadu v Horní Světlé žádal pro zlepšení náročných služeb zvýšení počtu zaměstnanců u oddělení Dolní Světlá na 10 a u oddělení v Lesném na 8 mužů. Dále inspektor Alinče upozorňoval, že zatímní správci oddělení v Dolní Světlé, ale hlavně v Lesném nemají potřebné zkoušky pro vedení oddělení finanční stráže.

Stav zaměstnanců u inspektorátu v Dolní Světlé k 4. červenci 1945 byl následující:

- přednosta inspektorátu finanční stráže Dolní Světlá:
inspektor II. tř. Antonín Alinče
- silniční celní úřad Horní Světlá:
zatím neobsazen
- silniční celní úřad Krompach:
správce celního úřadu, vrchní respicient Josef Vincík

- oddělení finanční stráže Krompach:
 - správce oddělení vrchní respicient Vincenc Petřík
 - respicient Josef Krejčí
 - respicient Stanislav Matyášek
 - respicient Jan Vokoun
 - respicient Oldřich Zima
 - dozorce Josef Lžíčař
 - pomocný dozorce Josef Keller
- oddělení Finanční stráže Lesné:
 - zatímní správce oddělení dozorce Bohumil Kolek
 - dozorce Jan Sasman
 - dozorce František Ptáčník
 - dozorce Stanislav Páral
 - dozorce František Vodehnal
- oddělení finanční stráže Dolní Světlá:
 - zatímní správce oddělení respicient Vlastimil Veselý
 - respicient František Hájek
 - dozorce Václav Landa
 - dozorce Antonín Pačinek
 - dozorce Erwín Wawreczka
 - dozorce Alois Kozák
 - dozorce Bohumil Kobr

4. Inspektorát finanční stráže Varnsdorf

Ve Varnsdorfu, obdobně jako na jiných místech, obnovila finanční stráž svou činnost v květnu 1945. V pondělí 21. května 1945 došlo k znovuzřízení **oddělení finanční stráže Varnsdorf VII** a to v domě čp. 2012 v Heblerově kolonii. Oddělení mělo hned od počátku telefonní spojení s číslem 117. Budova finanční stráže plně vyhovovala a byla od hranic vzdálena jen zhruba 300 metrů. Pro kanceláře finanční stráže byly rychle obstarány potřebné pomůcky, včetně psacího stroje a radiopřijímače. Další místnosti v budově byly upraveny pro ubytování finančníků.

Bývalá budova oddělení finanční stráže a celního úřadu ve Varnsdorfu VII nebyla v květnu 1945 využita pro potřeby finanční stráže, neboť byla ve špatném technickém stavu a byla plně obydlena, kdežto nově zajištěná budova patřila říšskému Němci, který na jaře 1945 uprchl neznámo kam. Ke dni 21. května sloužili na zdejším oddělení tři příslušníci finanční stráže: zatímní správce oddělení respicient František Pražák, respicient Stanislav Filip a dozorce Josef Braun. Těmto třem finančníkům pomáhala ve výkonu služby, se kterou se započalo 22. května, desetičlenná skupina Revoluční gardy ze Mšena u Mělníka.

Oddělení finanční stráže Varnsdorf II bylo obnoveno 22. května 1945, kdy se na své původní stanoviště z roku 1938, dostavil respicient Jiří Kubíček. Sídlo obnoveného oddělení se nacházelo nedaleko původního celního úřadu z roku 1938 na adrese: Rumburská ulice čp. 137. Na oddělení finanční stráže nebyl zaveden telefon. Budova byla zajištěna pro nový celní úřad, ale v květnu 1945 zde sídlilo i oddělení finanční stráže. Pro oddělení byla totiž zajištěna ve Varnsdorfu II vila čp. 2350 po krajském vedoucím nacistické strany. Vila však byla v květnu 1945 úplně vypleněna.

V následujících dnech přicházely respicientovi Kubíčkoví posily: 24. května 1945 se na oddělení hlásili dozorce Rudolf Rychlý a Josef Škubal, 29. května přišli vrchní respicient Josef Tomíšek a respicient Josef Zárybnický. Josef Tomíšek se ihned ujal správcovství oddělení, ostatně správcoval zde již v roce 1938.

Inspektorát finanční stráže ve Varnsdorfu byl znovuzřízen 30. května 1945 a sídlil ve stejné budově jako oddělení Varnsdorf VII. Řízení inspektorátu se ujal inspektor I. třídy finanční stráže Stanislav Hons.

Ve Varnsdorfu navázali ihned finančníci spolupráci s místní vojenskou posádkou a četnictvem. Na hraničních přechodech u bývalých **celních úřadů Varnsdorf II a Varnsdorf VII** i na hlavním nádraží byly zřízeny několikačlenné hlídky finanční stráže, které zde konaly nepřetržitou službu. Druhé Varnsdorfské nádraží, tzv. Staré nádraží bylo až do prvních červnových dnů obsazeno německým personálem. Po jeho odchodu bylo uzavřeno, neboť finanční stráž neměla již dostatek mužů pro postavení hlídek i zde. Příslušníci finanční stráže se hlavně soustřeďovali na kontrolu osob a zavazadel opouštějících, případně přijíždějících na československé území.

Na hraničních přechodech ve Varnsdorfu nebyl ale velký provoz. Na silničních přechodech překračovali hranice hlavně ruské vojenské transporty. Na varnsdorfském hlavním nádraží byl cestovní ruch též malý. Německá armáda vyhodila do povětří viadukt na trati do Žitavy a tak nemohly být žádné vlaky z Varnsdorfu na Žitavu vypravovány. Později se stala hlavní náplní zaměstnanců finanční stráže na hraničních přechodech kontrola transportů Němců vyhoštěných z republiky. Cenné předměty, zabavené při kontrolách, se po sepsání protokolů odevzdávaly do skladiště celního úřadu na hlavním nádraží, popř. na MNV, vojenské věci a radiopřijímače se předávaly místnímu posádkovému velitelství.

Oddělení finanční stráže Dolní Podluží^{10/} zahájilo svoji činnost 29. května 1945. Správcem oddělení se stal vrchní respicient Antonín Najman, který zde byl správcem již před válkou. Spolu s vrchním respicientem Najmanem nastoupili službu respicient Bohumil Rössler a dozorce Bohumil Hellinger. Poslední květnový den roku 1945 přibyl na zdejší oddělení ještě respicient Alois Dohnal.

Hned 29. května došlo k navázání spojení se sousedním oddělením finanční stráže ve Varnsdorfu VII a s posádkovým velitelstvím ve Varnsdorfu. Národní výbor v Dolním Podluží přidělil finanční stráži dvě plně vybavené kanceláře po říšském četnictvu.

Stav zaměstnanců u inspektorátu finanční stráže ve Varnsdorfu k 28. červnu 1945 byl následující:

- přednosta inspektorátu finanční stráže Varnsdorf:
inspektor I. tř. Stanislav Hons
- silniční celní úřad Varnsdorf VII:
zatímně obsazeno hlídkou z OFS Varnsdorf VII
- silniční celní úřad Varnsdorf II:
zatímně obsazeno hlídkou z OFS Varnsdorf II
- nádražní celní úřad-zaměstnanci OFS Varnsdorf VII navržení ke službě u nádraž. c. ú.:
respicient Josef Křupala
respicient Josef Levý

- oddělení finanční stráže Varnsdorf VII:
 - zatímní správce oddělení respicient Bohdan Vlček
 - respicient Bohumil Moláček
 - respicient Jindřich Fripp
 - respicient František Pražák
 - respicient Václav Chaloupek
 - respicient Stanislav Filip
 - dozorce Miroslav Bernard
 - dozorce Jan Kříž
 - dozorce František Jodas
 - dozorce Miroslav Svatý
 - dozorce Václav Krejčí
 - dozorce Bohumil Příkryl
 - dozorce Josef Novák
 - dozorce Josef Braun
- oddělení finanční stráže Varnsdorf II:
 - správce oddělení vrchní respicient Josef Tomíšek
 - respicient Josef Zábranský
 - respicient Jiří Kubíček
 - respicient Karel Petr
 - dozorce Josef Kunvoják
 - dozorce Rudolf Rychlý
 - dozorce Josef Škubal
- oddělení finanční stráže Dolní Podluží:
 - správce oddělení vrchní respicient Antonín Najman
 - respicient Bohumil Rössel
 - respicient Alois Dohnal
 - dozorce Jan Maršálek
 - dozorce Otokar Viták
 - dozorce Josef Kvarda
 - pomocný dozorce Bohumil Hellinger

Inspektor Hons poslal tento seznam zaměstnanců svého inspektorátu na Zemské finanční ředitelství do Prahy. V průvodním dopise požadoval zvýšit počet zaměstnanců pro hraniční strážní službu u oddělení Varnsdorf VII o dva muže, jako náhradu za zaměstnance navržené k nádražnímu celnímu úřadu. Krom toho pro nádražní celní úřad požadoval další čtyři muže. Pro oddělení Varnsdorf II žádal inspektor Hons o navýšení počtu finančníků o 4 muže pro hraniční strážní službu.

Inspektor Hons také upozorňoval na skutečnost, že jakmile vejde v platnost předválečný celní zákon, bude nutné dosadit k celním úřadům v obvodu jeho inspektorátu nové celní správce s patřičným vzděláním. Ze všech zaměstnanců varnsdorfského inspektorátu měl vzdělání pro vedení celního úřadu je respicient Bohdan Vlček.

5. Zřízení Vrchního inspektorátu finanční stráže v Jablonném v Podještědí

V zájmu rychlejší konsolidace hraniční strážní služby nařídilo v červnu 1945 ministerstvo financí zřídit vrchní inspektoráty finanční stráže. Ministerstvo počítalo s dočasným fungováním vrchních inspektorátů a po ustálení poměrů mělo dojít k jejich zrušení. Dříve ale, než byly vrchní inspektoráty zrušeny, došlo ke zrušení finanční stráže jako celku.^{11/} V Zemi České zřídilo ministerstvo financí celkem šest vrchních inspektorátů finanční stráže, a to v Českých Budějovicích, Domažlicích, Sokolově, Mostě, Jablonném v Podještědí^{12/} a v Náchodě.

Vrchní inspektorát v Jablonném v Podještědí byl zřízen na základě výnosu ministerstva financí ze dne 11. června 1945 a činnost začal vykonávat od 4. července 1945, kdy byl do jeho čela jmenován vrchní inspektor II. třídy Josef Medlík, do té doby představený inspektorátu finanční stráže v Liberci. Počátkem července byl k vrchnímu inspektorátu v Jablonném, jako zástupce vrchního inspektora Medlíka, jmenován také vrchní inspektor II. třídy Václav Novák, do té doby představený inspektorátu v Heřmanicích u Frýdlantu. Spolu s Novákem byl z Heřmanic u Frýdlantu k vrchnímu inspektorátu v Jablonném přerazen i vrchní respicient Václav Schovanec.

Vrchnímu inspektorátu v Jablonném podléhaly inspektoráty finanční stráže od Hřenska na západě po Špindlerův Mlýn na východě – celkem se jednalo o 17 podřízených inspektorátů, 64 oddělení a 29 silničních celních úřadů.

Josef Medlík, povýšený na vrchního inspektora I. třídy, byl hodnocen jako schopný příslušník finanční stráže a na počátku roku 1948 se připravovalo jeho jmenování do čela vrchního inspektorátu v Mostě. Po únoru 1948 byl ale Josef Medlík pensionován a na jeho místo nastoupil vrchní inspektor II. třídy Václav Novák.

7. Závěr

Příslušníci finanční stráže se začali vracet na svá původní stanoviště z roku 1938 ihned po osvobození naší vlasti. Ministerstvo financí svým výnosem vyzvalo finančníky k návratu již 18. května 1945, mnozí se však na svá původní stanoviště vraceli dříve, zcela na své riziko a na svou pěst. Vraceli se s dojetím a se vzpomínkami na rok 1938, kdy si přísahali, že se na „uloupenou hranici“ jednou vrátí. V květnu 1945 ten čas nastal.

Návrat příslušníků finanční stráže na staré hranice ale nebyl jednoduchý. Finanční stráž se stále setkávala s dozvukem války ať v podobě německých záškodníků, nebo při pohledu na zubožené zajatce nacistických lágrů, kteří se vraceli zpět do své vlasti. I přes nepříznivé podmínky ve válkou zničené zemi plnili, v prvních svobodných měsících roku 1945, příslušníci finanční stráže obětavě své služební povinnosti a nejen to. Finanční stráž byla i velkou podporou pro rozvoj života v místech, ve kterých působila. Finančníci byli často nejen členy místních správních komisí, či později místních národních výborů, ale také měli velký podíl na rozvoji kulturního života v pohraničí, které se opět a snad již navždy stávalo českým.

Obnova finanční stráže přinesla v květnu a červnu roku 1945 československým hraničářům mnoho problémů a rizik. Všichni však věřili, že brzy dojde k jejich překonání a finanční stráž se vrátí ke své „normální“ resortní hraniční službě. Vývoj se po roce 1945 ubíral ale jiným směrem, než si velká část příslušníků finanční stráže představovala a přála.

V poválečném Československu již nebylo místa pro ozbrojené sbory „buržoazní“ republiky. Tlak na zrušení finanční stráže, na její sloučení se Sborem národní bezpečnosti, neustále sílil a po únoru 1948 bylo již jasné, že finanční stráž bude zlikvidována.

S účinností od 1. ledna 1949 byla oficiálně zrušena finanční stráž, která byla sloučena se Sborem národní bezpečnosti. Historie finanční stráže československé se tak definitivně uzavřela.

^{2/} Oddělení finanční stráže v Doníně působilo v letech 1937 a 1938. Předtím bylo umístěno v Dolním Sedle.

^{3/} Název Gerstorf byl počestlým německým názvem obce Loučná, v té době běžně používaný.

^{4/} V dobových materiálech se objevuje i jiný počet finančníků, kteří 23. května odjeli z Kláštera Hradiště do Petrovic. Respicient Vilím uváděl ve své zprávě z 30. října 1945 celkový počet 29 finančníků, vrchní respicient Pešek též v říjnu 1945 uváděl číslo 21. Zachoval se i dokument sepsaný v Klášteře Hradišti 22. května 1945 – jedná se o jakousi prezenční listinu příslušníků finanční stráže, kteří byli připraveni 23. května odjet do Petrovic a zde je 24 podpisů. Tento dokument také obsahuje prohlášení, že všichni podepsaní odjíždějí na hranici dobrovolně, jsou české národnosti a tělesně schopní k výkonu hraniční strážní služby.

^{5/} Tak jako není zcela jistý celkový počet příslušníků finanční stráže, kteří přijeli 23. května do Petrovic, tak není zcela jistý ani časový průběh celé cesty. Respicient Vilím ve své zprávě ze dne 30. října 1945 píše, že z Kláštera Hradiště vyrazili kolem 10. hodiny a okolo 12.15 hodin byli již v Petrovicích. Vrchní respicient Pešek v říjnu 1945 ve své zprávě pro zemské finanční ředitelství hlásil, že z Kláštera Hradiště vyjeli po 8 hodině a kolem 10. hodiny byli již v Petrovicích. Respicient Nevyhoštěný ve svých vzpomínkách, které postupně sepisoval v 60. a 70. letech, uvádí, že z Kláštera vyrazila kolona „v ranních hodinách“ bez bližšího časového určení. Všichni tři jmenovaní přitom byli osobními účastníky této jízdy.

^{6/} Příslušníci finanční stráže byli pro obnovu života v pohraničních obcích velkým přínosem a to ve všech oblastech. Dne 5. července se kupříkladu konal v Petrovicích vzpomínkový akt na připomenutí výročí upálení Mistra Jana Husa a to za velké podpory finanční stráže. Byla zapálena velká hranice a po krátkém proslovu se zpívala státní hymna a další vlastenecké písně. Tohoto pietního aktu se zúčastnili i němečtí antifašisté. V Petrovicích opravili finančníci i místní školu, aby se mohlo v září 1945 začít s výukou, uspořádali vzpomínku na výročí úmrtí T. G. Masaryka i důstojnou oslavu 28. října. A ve výčtu podobných aktivit bychom mohli pokračovat dále.

^{7/} Při průchodech odsouvaných Němců přes Petrovice jeden místní občan u hlavní silnice vyhrával na gramofon pochody, prý aby se Němcům lépe a rychleji odcházelo. Finančníci mu ale tyto aktivity rychle zatrhli.

^{8/} Český název obce Dolní Světlá byl zaveden výnosem ministerstva vnitra až v červnu 1946. Do té doby se oficiálně používal název Dolní Lichtenwald. Toto platí i pro název obce Horní Světlá/Horní Lichtenwald.

^{9/} V roce 1945 se úředně stále ještě používal německý název obce Innozenzidorf.

^{10/} V roce 1945 se úředně stále ještě obec jmenovala Dolní Grunt.

^{11/} Hierarchie finanční stráže z roku 1938 instituci vrchních inspektorátů neznala. V předmnichovské republice byly vrchní inspektoráty zrušeny v roce 1931. Vrchní inspektoráty fungovaly opětovně po okupaci v letech 1938 – 1940 a v roce 1945 došlo opět k jejich obnovení.

^{12/} V roce 1945 se úředně stále ještě obec jmenovala Německé Jablonné, k přejmenování na Jablonné v Podještědí došlo až později, krátce se město též nazývalo Jablonné pod Ještědem.

Prameny a literatura

Prameny:

Státní ústřední archiv Praha:

Fond Zemské finanční ředitelství 1918-1952.

Fond Zemské finanční ředitelství Praha, dodatky, 1943-1949.

Fond Ministerstvo financí 1918-1949.

Vojenský ústřední archiv Praha:

Fond 308.

Literatura:

Holub, O.: *Stůj! Finanční stráž*, Praha, Naše vojsko, 1987.

Kolektiv: *Kronika ochrany československých státních hranic v letech 1945 – 1990*, Greco, Praha 2004.

Marek, J.: *Smrt v celním pásmu*, Svět křídel, Cheb 2000.